

**Izvršenje presuda Evropskog suda
za ljudska prava**

**Priručnik za nevladine organizacije, oštećene stranke i njihove pravne
savetnike**

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe

Copyright: © 2018 EIN

Prevod ovog dokumenta je pripremljen uz finansijsku pomoć zajedničkog programa Evropske Unije i Saveta Evrope “Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022”. Stavovi izraženi u dokumentu ni na koji način ne izražavaju stavove Evropske unije ili Saveta Evrope.

Dozvoljeno je preuzimanje sadržaja uz obavezno navođenje izvora.

Fotografija na prednjoj korici: Savet Evrope
Grafički dizajn: Alain Fritsch - Création graphique
Prvo štampano izdanje: 2018.

Autorska prava

Sadržaj

1.	<i>Izvršenje presuda ESLJP: Postupak nadzora Komiteta ministara</i>	3
1.1	Osnovni organi Saveta Evrope i njihova uloga	3
1.2.	Obim nadzora Komiteta ministara	3
1.3	Postupak	4
1.3.1.	Opšti postupak	4
1.3.2.	Klasifikacija slučajeva kao „vodećih”, „repetitivnih” i „izolovanih”	5
1.3.3.	Sistem dvojakog nadzora	6
1.3.4.	Sastanci Komiteta ministara posvećeni ljudskim pravima	7
2.	<i>Uključivanje nevladinih organizacija i oštećenih stranaka</i>	8
2.1.	Pismena obraćanja Komitetu ministara	8
2.1.1.	Dopisi oštećenih stranaka po osnovu Pravila 9.1	9
2.1.2.	Obaveštenja koja dostavljaju nevladine organizacije saglasno Pravilu 9.2	9
2.1.2.1.	Sadržaj obaveštenja/dopisa	10
2.1.2.2.	Struktura pismenih podnesaka	12
2.1.2.3.	Rokovi za uključivanje NVO	13
2.2.	Ostali putevi za zalaganje u Strazburu	16
3.	<i>Kako EIN može da pomogne</i>	18
4.	<i>Vodič kroz instrumente za implementaciju namenjen nevladinim organizacijama</i>	19
5.	<i>Prilozi</i>	21
5.1.	Prilog 1 – Pojmovnik	21
5.2.	Prilog 2 – Napomena o bazi podataka HUDOC-EXEC	25

Uvod

Svrha ovog priručnika jeste da posluži kao praktičan izvor informacija nevladinim organizacijama (NVO), oštećenim strankama i njihovim pravnim savetnicima koji žele da se neposredno angažuju u postupku nadzora nad izvršenjem presuda („postupak izvršenja presuda”) Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) koji sprovodi Komitet ministara Saveta Evrope (SE).

Od 2006. godine Poslovnikom Komiteta ministara (koji čine poslovnička pravila ili pravila Komiteta ministara) utvrđena je mogućnost da nevladine organizacije (NVO) upute dopise ili pismene podneske u znak podrške izvršenju presuda o zaštiti ljudskih prava. Takvo potencijalno učešće predstavlja značajnu podršku za delotvorno izvršenje presuda. Kada ne bi bilo doprinosa nevladinih organizacija, procena primerenosti odgovora vlada i delotvornosti izvršenja planiranih mera gotovo u potpunosti bi zavisila od informacija koje predočavaju same države članice.

Ipak, nevladine organizacije malo koriste prednosti koje im pruža mogućnost da se obrate Komitetu ministara. Tako su NVO svake godine dostavile između 70 i 90 dopisa, što je malo kada se uporedi sa oko 7.500 slučajeva, koliko ih je početkom 2018. godine bilo u postupku pred ESLJP. Oko 1.300 tih slučajeva je označeno kao „precedentni slučaj” budući da otvaraju nove strukturne i/ili sistemske probleme pa samim tim zahtevaju i nove opšte mere, kao što je zakonodavna reforma ili krupne političke promene da bi se delotvorno izvršile te presude. Trebalo bi da nevladine organizacije prvenstveno imaju na umu te slučajeve kada razmatraju mogućnost da dostave pismene podneske Komitetu ministara. Broj dosad podnetih dopisa NVO u drastičnoj je nesrazmeri s brojem akcionih planova i akcionih izveštaja koje svake godine dostavljaju zemlje članice – poslednjih godina tih dopisa je bilo od 750 do 800.

Evropska mreža za implementaciju (*EIN*) uverena je da nevladine organizacije širom Evrope treba da odigraju ključnu ulogu aktivno se zalažući za celovito i delotvorno izvršenje presuda ESLJP, kao i da je presudno važan element tog izvršenja upravo sveobuhvatno angažovanje u procesu izvršenja presude. Ovaj priručnik predstavlja jedno od sredstava pomoću kojih *EIN* nastoji da uzdigne nivo angažovanja NVO u tom procesu, i u smislu kvaliteta i u smislu kvantiteta podnesaka. To činimo u nadi da ćemo pomoći nevladinim organizacijama da povećaju svoj doprinos ukupnom unapređenju i zaštiti ljudskih prava u Evropi.

Ovaj priručnik je nastao kao autorsko delo **tima EIN**: u sastavu tog tima su Ramuta Remezajte (*Ramute Remezajte*), profesorka Bašak Čali (*Başak Çali*), profesor Filip Lič (*Philip Leach*), Najdžel Vorner (*Nigel Warner*), Dominika Bihavska-Sinjarska (*Dominika Bychawska-Siniarska*) i Kevin Stivs (*Kevin Steeves*). Oni žele da izraze zahvalnost svim učesnicima koji su u prvoj polovini 2018. godine pohađali dve **radionice za obuku EIN** o postupku nadzora Komiteta ministara nad izvršenjem presuda. Njihovo aktivno učešće u obuci doprinelo je razvoju mnogih ideja i ostalih sadržaja u ovom priručniku. *EIN* takođe želi da zahvali Nikolaosu Sitaropulosu (*Nikolaos Sitaropoulos*), načelniku Drugog odseka Odeljenja za izvršenje presuda ESLJP (*DEJ*) na sugestijama i dopunama koje je pružio. Ovaj priručnik ne bi mogao nastati bez podrške Fondacije *Oak (Hrast)* i Fondacije *Otvoreno društvo*.

1. Izvršenje presuda ESLJP: Postupak nadzora Komiteta ministara

1.1 Osnovni organi Saveta Evrope i njihova uloga

Države članice Saveta Evrope imaju pravnu obavezu da u celosti izvrše presude ESLJP. Svojim pristupanjem Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava (EKLJP) visoke strane ugovornice su se obavezale da se povinuju presudama i odlukama ESLJP u kojima se utvrdi povreda nekog člana EKLJP (član 46. EKLJP). Međutim, države su, u načelu, slobodne da same izaberu sredstva pomoću kojih će izvršiti presudu. Na taj način, načelno gledano, sama država o kojoj je reč utvrđuje mere koje treba da preduzme. Komitet ministara, kao međuvladino telo u čiji sastav ulaze predstavnici vlada svih 47 država članica SE, nadležan je za nadzor nad izvršenjem presuda ESLJP. Iako formalno Komitet ministara čine ministri inostranih poslova svih država članica, u praksi ministri tu dužnost delegiraju svojim stalnim predstavnicima u Strazburu. Stoga nadzor nad izvršenjem presuda ESLJP, po pravilu, obavljaju zamenici stalnih predstavnika država članica.

Komitetu ministara u toj nadzornoj ulozi koju obavlja pomažu njegov **Sekretarijat i Odeljenje za izvršenje presuda (DEJ)**. Sekretarijat Komiteta ministara zadužen je za to da obezbedi nesmetano funkcionisanje Komiteta ministara u smislu postupaka odlučivanja (jedan od tih postupaka odnosi se na nadzor nad izvršenjem presuda ESLJP). *DEJ* (u čiji sastav ulaze advokati i drugi specijalizovani stručni savetnici) tesno saraduje s državama članicama kako bi se utvrdile konkretne mere koje valja preduzeti da bi se u potpunosti efektivirale presude ESLJP i daje savete Komitetu ministara u pogledu implementacije u pojedinačnim slučajevima. *DEJ* predstavlja deo Generalnog direktorata za ljudska prava i vladavinu prava (DG1).

Komitet za pravna pitanja i ljudska prava Parlamentarne skupštine Saveta Evrope (PSSE), **izvestilac PSSE o izvršenju presuda ESLJP** i **komesar za ljudska prava Saveta Evrope** imaju, svako ponaosob, svoje uloge u pogledu izvršenja presuda ESLJP ([o čemu će biti više reči u daljem tekstu, na str. 16, dole](#)).

1.2. Obim nadzora Komiteta ministara

Komitet ministara nadzire izvršenje presuda ESLJP u meritumu, odluka koje se odnose na prijateljsko poravnanje i presuda na osnovu kojih se slučajevi brišu sa spiska predmeta (član 46. i član 39. stav 4. EKLJP; Pravilo 43. Poslovnika Suda).

Saglasno EKLJP, države članice imaju pravnu obavezu da isprave povrede koje ESLJP ustanovi u svojim presudama. Ta obaveza se u praksi izvršava primenom jednog od sledeća dva tipa mera:

Pojedinačne mere kojima je cilj to da se oštećene stranke u potpunosti obeštete kako bi se, koliko je god to moguće, stvari vratile u pređašnje stanje, u stanje pre kršenja odredbe (to je načelo *restitutio in integrum*). Isplata naknade (što je poznato kao „pravično zadovoljenje”) predstavlja najčešće individualno pravno sredstvo, a iznos te naknade određuje ESLJP. Obeštećenje može biti i u vidu naknade materijalne štete (tj. neposrednih finansijskih gubitaka) i u vidu naknade nematerijalne štete (tj. štete na moralnom planu). Pojedinačne mere mogu postojati i u drugom vidu, kao što je ponovno otvaranje ranije nepravilno vođenog krivičnog postupka, vraćanje imovine, izvršenje odluka domaćih sudova, puštanje na slobodu lica koje je bilo nezakonito lišeno slobode i vraćanje lica na posao koji je prethodno obavljalo, između ostalog.

Opšte mere usmerene su ka obavezi država da spreče ponavljanje sličnih povreda prava u

budućnosti. Za to može biti potrebno da se u državi donesu novi zakoni ili izmene postojeći, da se uvedu neke nove sektorske politike ili postupak ili da se obezbedi određena sudska praksa. Od država članica takođe se može zahtevati da poboljšaju materijalne uslove (npr. da renoviraju pritvorske objekte ili zatvore). Ukratko rečeno, opšte mere se ponajviše odnose na reforme unutrašnjeg prava, sektorske politike, prakse, uključujući sudsku praksu i opšte uslove u pritvorskim jedinicama ili zatvorima.

Komite ministara je 2004. i 2008. godine doneo svoje Preporuke (2004)⁶ o poboljšanju unutrašnjih pravnih lekova i Preporuke (2008)² o efikasnim domaćim kapacitetima za brzo izvršenje presuda ESLJP, pozivajući zemlje članice da utvrde delotvorne pravne lekove kako bi se izbeglo da se pred ESLJP iznose slučajevi koji se ponavljaju (za kompletne reference vidi dole, Vodič kroz instrumente za implementaciju namenjen NVO).

1.3 Postupak

1.3.1. Opšti postupak

Kada presuda postane pravnosnažna¹ ona se prosleđuje Komitetu ministara kako bi on nadzirao njeno izvršenje i postaje tačka redovnog dnevnog reda Komiteta ministara (Komitet ministara godišnje održava četiri redovna sastanka radi nadzora nad izvršenjem presuda ESLJP). Od tog trenutka podaci o izvršenju svake presude ESLJP mogu se naći u bazi podataka [HUDOC EXEC database](#) (vidi Prilog 2).

Nakon što nastupi pravnosnažnost presude, od tužene države očekuje se da što je pre moguće – a najkasnije u roku od šest meseci od pravnosnažnosti – predoči svoj akcioni plan u kome utvrđuje koje je korake već preduzela ili koje će preduzeti kako bi izvršila presudu. U idealnoj situaciji, u akcionom planu treba da budu tačku po tačku naznačeni precizni koraci koje će država preduzeti kako bi u celosti izvršila presudu, a taj spisak koraka treba da bude praćen indikativnim rasporedom rokova. Kada nije moguće odmah utvrditi sve mere, u planu se naznačuju koraci koji će biti preduzeti da bi se te mere utvrdile.

Akcioni plan je dokument koji se menja i dopunjuje. U podnescima koji se upućuju Komitetu ministara taj plan treba redovno ažurirati novim podacima o napretku u izvršenju planiranih mera. Taj plan se takođe mora revidirati onda kada u svetlu novih događaja ili u odgovor na preporuke Komiteta ministara ili diskusije vođene u *DEJ* treba preispitati mere koje su prvobitno bile planirane.

Kada se usvoje sve mere opisane u akcionom planu i njihove izmene i dopune, država donosi konačnu ažuriranu verziju u vidu akcionog izveštaja, u kome su pobrojane sve planirane mere i preduzeti koraci, i poziva Komitet ministara da okonča nadzor nad datim slučajem. Kada nisu potrebne više nikakve mere ili kada su u nekoj ranijoj fazi već preduzete sve potrebne mere, država neposredno dostavlja akcioni izveštaj.

¹ Budući da u Konvenciji postoji odredba o mogućnosti da se presuda veća iznese pred Veliko veće, presuda veća ne postaje pravnosnažna neposredno po svom donošenju. Presuda veća je pravnosnažna tek onda kada se ispuni jedan od sledeća tri zahteva (član 44. stav 2. EKLJP):

1. kada stranke izjave da neće zahtevati da se predmet iznese pred Veliko veće;
2. tri meseca posle donošenja presude, ako se ne zatraži da se predmet iznese pred Veliko veće;
3. kada kolegijum Velikog veća odbije zahtev za obraćanje Velikom veću.

Presuda Velikog veća je pravnosnažna (član 44. stav 1). Kada presuda postane pravnosnažna, visoke strane ugovornice su dužne da joj se povinuju (član 46. stav 1).

Kada je reč o isplati na ime pravičnog zadovoljenja, uslovi izvršenja utvrđeni su u presudi ESLJP (rok, valuta u kojoj se isplaćuje, kamata u slučaju kašnjenja isplate). Postojeća praksa Komiteta ministara u pogledu isplate na ime pravičnog zadovoljenja bliže je utvrđena u [memorandumu koji priprema DEJ](#) (dokument br. 9 u Vodiču kroz instrumente za implementaciju namenjenom NVO).

Kada je reč o nekompensatornim merama (bilo da su one pojedinačne ili opšte), u presudama ESLJP obično se ne ukazuje na takve konkretne mere. U većini slučajeva tužena država je ta koja, kroz dijalog s Komitetom ministara, treba da odluči kakve mere valja preduzeti da bi se u celosti izvršila presuda. Upravo zbog toga Komitet ministara i *DEJ* imaju jednu od ključnih uloga u nadzoru nad naporima država članica za izvršenje presuda koje se odnose na ljudska prava tako što daju smernice i savete i kontrolišu njihove postupke donošenjem odluka i privremenih rezolucija o implementaciji u pojedinačnim slučajevima. Međutim, naročito od 2004, kada je Komitet ministara doneo Rezoluciju [Res\(2004\)3](#) o presudama, u kojoj je obznanio da postoji sistemski problem, ESLJP je izrekao čitav niz presuda u kojima je precizno utvrdio koje su to pojedinačne ili opšte meru koje traži po osnovu člana 46. EKLJP. ili je izricao „pilot presude“.

Kako bi pomogao zemljama članicama, *DEJ* je objavio [Vodič za izradu akcionih planova i izveštaja o izvršenju presuda Evropskog suda za ljudska prava](#). To je veoma koristan praktičan resurs za sticanje dubljeg uvida u način pripreme i ulogu akcionih planova/izveštaja.

1.3.2. Klasifikacija slučajeva kao „vodećih“, „repetitivnih“ i „izolovanih“

Klasifikacija slučajeva kao „vodećih“ (precedentnih), „repetitivnih“ (onih koji se ponavljaju) ili „izolovanih“ predstavlja važno sredstvo za povećanje efikasnosti sistema nadzora. Ključ te klasifikacije jeste identifikovanje „vodećih ili precedentnih slučajeva“ (leading). To su slučajevi koji otvaraju novu strukturne i/ili sistemske probleme za koje je potrebno primeniti novu opšte mere. Slučajevi koji se ne mogu identifikovati kao „vodeći“ su ili „repetitivni“, tj. oni koji se ponavljaju, zato što se kroz njih ispoljavaju strukturni i/ili sistemski problemi koji su već identifikovani u nekom precedentnom slučaju, ili su „izolovani“ zato što su povrede prava koje su u njima utvrđene očigledno povezane sa specifičnim okolnostima i, po pravilu, ne zahtevaju da se preduzmu bilo kakve opšte mere.

Radi sprovođenja postupka izvršenja presude, repetitivni slučajevi se kao takvi ili grupišu uz precedentni slučaj koji im je prethodio ili se na dnevnom redu Komiteta ministara (kao i u samoj bazi podataka) pojavljuju pod imenom tog vodećeg, tj. precedentnog slučaja. Opšte mere koje su utvrđene u akcionom planu za određeni precedentni slučaj smatraju se merama koje se primenjuju i na slučajeve koji se ponavljaju u okviru date grupe, što znači da se onda kada se proceni da je izvršena presuda koja je izrečena u precedentnom slučaju primenom određenih mera, onda se te mere primenjuju i u izvršenju presuda u repetitivnim slučajevima koji su s tim precedentnim slučajem povezani. Kada su za izvršenje presude koja je izrečena u nekom repetitivnom slučaju potrebne individualne mere, informacije o njima obično se dostavljaju prilikom ažuriranja akcionog plana za celu tu grupu slučajeva.

Ako se u nekom slučaju pokreće više od jednog pitanja, taj slučaj se po jednom pitanju može okvalifikovati kao precedentni ili vodeći slučaj, a repetitivni po nekom drugom pitanju.

U [bazi podataka HUDOC-EXEC](#) evidentiraju se odnosi između vodećih i repetitivnih slučajeva.

1.3.3. Sistem dvojakog nadzora

U januaru 2011. godine Komitet ministara je uveo novi sistem dvojakog nadzora kojem je cilj povećanje efikasnosti i transparentnosti celog postupka. Taj sistem omogućuje da se preispita klasifikacija slučaja i da se on podvrgne postupku „standardnog nadzora” ili postupku „pojačanog nadzora”. Razlika između tih dvaju vidova nadzora ogleda se u sledećem: kada su slučajevi pod pojačanim nadzorom, Komitet ministara ima aktivnu ulogu u nadziranju izvršenja presude, pre svega tako što preispituje slučajeve na svojim redovnim kvartalnim sastancima koji su posvećeni ljudskim pravima (vidi 1.3.4, dole); s druge strane, kada su slučajevi pod standardnim nadzorom, funkciju preispitivanja u najvećoj meri obavlja *DEJ*, dok Komitet ministara ograničava svoju ulogu na to da se postara da mu budu predloženi odgovarajući akcioni planovi/izveštaji i da proveri primerenost mera koje su utvrđene i/ili preduzete u odgovarajućem roku.

Na osnovu sledećih kriterijuma novi slučajevi se svrstavaju u kategoriju „pojačanog nadzora”:

- Slučajevi u kojima je potrebno preduzeti hitne individualne mere;
- Pilot-presude;
- Presude kroz koje se u nekom drugom aspektu ispoljavaju krupni strukturni i/ili složeni problemi koje su identifikovali ESLJP i/ili Komitet ministara;
- Međudržavni slučajevi.

Odluka o klasifikaciji donosi se prilikom prvog predstavljanja nekog slučaja Komitetu ministara na osnovu saveta *DEJ*.

Komitet ministara takođe može u bilo kom trenutku tokom postupka nadzora odlučiti da prebaci neki slučaj iz kategorije za koju važi standardni nadzor u kategoriju za koju važi pojačani nadzor, na zahtev države članice ili *DEJ*. Oštećene stranke, nevladine organizacije ili nacionalne institucije za ljudska prava (NILJP) mogu u svojim pismenim podnescima takođe zatražiti od Komiteta ministara i *DEJ* da ispituju neki slučaj iz perspektive pojačanog nadzora. Slično tome, slučaj koji je svrstan u kategoriju pojačanog nadzora može biti prebačen u kategoriju standardnog nadzora onda kada Komitet ministara pozitivno oceni predstavljeni akcioni plan i/ili njegovu realizaciju, kada više nema prepreka na putu implementacije ili kada su preduzete sve tražene hitne individualne mere. Državama članicama obično je veoma stalo da se slučajevi prebace iz kategorije pojačanog u kategoriju standardnog nadzora i zalažu se za to u ažuriranim verzijama svojih akcionih planova.

Na [veb-sajtu DEJ](#) dostupna je redovno ažurirana lista slučajeva pod pojačanim nadzorom.

Od oko 1.300 vodećih (precedentnih) slučajeva u postupku u maju 2018. godine njih oko 300 bilo je podvrgnuto pojačanom nadzoru, dok je 1.000 slučajeva bilo podvrgnuto standardnom nadzoru.

Cilj sadašnjih metoda rada Komiteta ministara kojima se utvrđuje obaveza države članice da predloži akcione planove i izveštaje, kao i sistema sa dva različita vida nadzora jeste da se obezbedi da sve presude do trenutka svog potpunog izvršenja budu pod stalnim nadzorom Komiteta ministara. *DEJ* je odgovoran za stalnu komunikaciju s državama članicama i dobija njihove akcione planove, izveštaje, ažurirane verzije izveštaja i ostale relevantne informacije i prosleđuje ih članovima Komiteta ministara.

1.3.4. Sastanci Komiteta ministara posvećeni ljudskim pravima

Komitet ministara održava tromesečne sastanke posvećene ljudskim pravima (nazivaju se još i *DH* sastanci); svaki taj sastanak traje po tri dana i na njemu se preispituje napredak u izvršenju 25–40 presuda koje su pod pomnim nadzorom i donose se odluke ili privremene rezolucije s preporukama, smernicama ili izrazima zabrinutosti koji se upućuju državama članicama.

Sastanci Komiteta ministara posvećeni ljudskim pravima održavaju se u martu, junu, septembru i decembru svake godine. Ti sastanci se odvijaju iza zatvorenih vrata – oštećene stranke i nevladine organizacije nemaju pravo da im prisustvuju.

Na kraju svakog sastanka Komiteta ministara posvećenog ljudskim pravima usvaja se indikativni spisak slučajeva koji će se naći na dnevnom redu narednog sastanka Komiteta ministara posvećenog ljudskim pravima; taj spisak se objavljuje na veb-sajtu Komiteta ministara ubrzo po završetku sastanka. Sa tog spiska identifikuje se izvestan broj slučajeva za se koje se smatra da će im biti neophodan pojačan nadzor o kojima će raspravljati Komitet ministara na sledećem sastanku. U tom smislu ti sastanci pružaju mogućnost Komitetu ministara da izvrši dodatni pritisak na države članice ili da ih podstakne da pojačaju svoje napore, posebno u onim slučajevima u kojima su identifikovana strukturna i složena pitanja zaštite ljudskih prava.

Slučajevi koji su na dnevnom redu sastanka, ali o kojima se na sastanku ne vodi rasprava i dalje su predmet nadzora Komiteta ministara kroz postupak u kome *DEJ* priprema nacrt odluka, koje unapred dostavlja članovima Komiteta ministara, da bi te odluke potom bile bez rasprave usvojene na sastanku Komiteta ministara posvećenom ljudskim pravima. Zahvaljujući tom prethodnom dostavljanju nacrta odluka, ukoliko članovi Komiteta ministara imaju izvesne nedoumice u pogledu dostavljenog nacrta, on može biti ispravljen ili se, ako je to potrebno, slučaj o kome je reč može dodati na listu onih slučajeva o kojima će se na sastanku voditi rasprava.²

² Više detalja o tome vidi u Pravilima Komiteta ministara o nadzoru nad izvršenjem presuda i o uslovima prijateljskih poravnanja, dokumentu koji je usvojen 10. maja 2006. i koji je ispravljen i dopunjen 18. januara 2017. godine.

2. Uključivanje nevladinih organizacija i oštećenih stranaka

Postoji nekoliko načina na koje NVO, oštećene stranke i njihovi pravni savetnici mogu da se uključe u postupak izvršenja presuda koji nadzire Komitet ministara i da doprinesu celovitom, blagovremenom i delotvornom izvršenju presuda ESLJP. U mnogim slučajevima takvim angažovanjem može biti pružen ključni doprinos delotvornosti celokupnog postupka. Zaista, bez učešća zainteresovanih strana Komitet ministara biva suočen sa opasnošću da čuje samo jednu stranu, tj. samo tuženu državu kada je reč o izvršenju presuda.

2.1. Pismena obraćanja Komitetu ministara

Dostavljanje pismenih podnesaka Komitetu ministara predstavlja glavni i najformalniji put kojim oštećene stranke, nevladine organizacije i njihovi pravni savetnici mogu da se angažuju u postupku. Saglasno Pravilu 9. Poslovnika Komiteta ministara oštećene stranke i nevladine organizacije mogu se obratiti Komitetu ministara dopisom u kome će navesti da žele da pomognu u postupku izvršenja. Treba naglasiti da nacionalne institucije za ljudska prava i (od januara 2017) međunarodne organizacije (ili njihovi organi ili agencije) takođe mogu da upute takve dopise.

Pravilo 9. - Pismena obraćanja Komitetu ministara

Ovo pravilo je izmenjeno i dopunjeno na 1275. sastanku Komiteta ministara na nivou zamenika ministara. U tekstu su naznačeni oni stavovi koji su dodati ili izmenjeni.

1. Komitet ministara razmatra svako obaveštenje koje dobije od oštećene stranke u pogledu isplate pravičnog zadovoljenja ili preduzimanja individualnih mera.
2. Komitet ministara ovlašćen je da razmotri svaki dopis od nevladinih organizacija, kao i od nacionalnih institucija za unapređenje i zaštitu ljudskih prava kada se taj dopis odnosi na izvršenje presuda po osnovu člana 46. stav 2. Konvencije.
3. Komitet ministara je takođe ovlašćen da razmotri svaki dopis neke međunarodne nevladine organizacije ili njenih organa ili agencija čiji ciljevi i aktivnosti obuhvataju zaštitu ili unapređenje ljudskih prava, kako je to utvrđeno u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, kada se taj dopis odnosi na pitanja u vezi sa izvršenjem presuda po osnovu člana 46. stav 2. Konvencije koja spadaju u njihovu nadležnost.
4. Komitet ministara je takođe ovlašćen da razmotri svaki podnesak koji mu uputi neka institucija ili telo kojima je dozvoljeno, bilo po osnovu prava koje uživaju, bilo na temelju specijalnog poziva koji im je uputio Sud, da interвениšu u postupku pred Sudom u pogledu izvršenja presude po osnovu člana 46. stav 2. Konvencije, što se može odnositi ili na sve slučajeve (kada je reč o Komesaru za ljudska prava Saveta Evrope) ili na one slučajeve u kojima je Sud za to izdao odgovarajuće ovlašćenje (kada se radi o bilo kojoj drugoj instituciji ili organu).
5. Sekretarijat je dužan da na odgovarajući način obavesti Komitet ministara o svakom dopisu dobijenom u vezi sa stavom 1. ovog pravila.
6. Sekretarijat obaveštava državu o kojoj je reč o svakom dopisu koji dobije po osnovu stavova 2, 3. ili 4. ovog pravila. Kada država odgovori u roku od pet radnih dana, Komitet ministara i javnost bivaju obavešteni i o tom dopisu i o odgovoru na njega. Ako u navedenom roku ne stigne odgovor, obaveštenje se dostavlja Komitetu ministara, ali se o tome ne obaveštava javnost. Dopis se objavljuje deset radnih dana od dana kada je dostavljeno obaveštenje Komitetu ministara, zajedno sa svakim odgovorom koji stigne u tom vremenskom roku. Odgovor države koji stigne po isteku tih deset radnih dana dostavlja se i objavljuje zasebno, nakon što je primljen.

Svi podnesci se objavljuju u [bazi podataka HUDOC EXEC](#) Komiteta ministara (vidi Prilog 2).

2.1.1. Dopisi oštećenih stranaka po osnovu Pravila 9.1

Saglasno Pravilu 9.1 Poslovnika Komiteta ministara (PAZI DA SVUDA BUDE POSLOVNIK KOMITETA MINISTARA A NE PRAVILA) oštećene stranke mogu Komitetu ministara dostaviti samo podneske koji se odnose na pitanje isplate pravičnog zadovoljenja i preduzimanja individualnih mera.

Postojeća poslovnička pravila Komiteta ministara poveravaju znatnu odgovornost oštećenim strankama u pogledu obaveštavanja Komiteta ministara o svim problemima koji se odnose na isplatu iznosa dosuđenog na ime pravičnog zadovoljenja. Kada Odeljenje za izvršenje presuda (*DEJ*) dobije obaveštenje od države o kojoj je reč o isplati naknade, to obaveštenje se objavljuje na veb-sajtu *DEJ* (www.coe.int/execution) i pritom se navodi da oštećene stranke od tada imaju rok od dva meseca za podnošenje bilo kakvih pritužbi Odeljenju za izvršenje presuda. Oštećene stranke prethodno bivaju obavestene pratećim pismima uz presudu ESLJP o tome da su dužne da brzo reaguju na bilo kakav očigledan nedostatak u pogledu isplate, u odnosu na ono što je registrovano i objavljeno. Ako takve pritužbe stignu, isplata postaje predmet posebnog ispitivanja. Oštećena stranka takođe treba da obavesti Komitet ministara ako država kasni u isplati naknade. Ako u roku od dva meseca ne stigne nikakva pritužba, pitanje isplate na ime pravičnog zadovoljenja smatra se okončanim.

Sva obaveštenja u vezi sa isplatom na ime pravičnog zadovoljenja treba dostaviti poštom, imejlom ili telefaksom Odeljenju za izvršenje presuda na adresu:

DGI Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI – Generalni direktorat za ljudska prava i vladavinu prava)

Department for the Execution of Judgments of the ECtHR (Odeljenje za izvršenje presuda ESLJP)

Just Satisfaction Section (Odsek za pravično zadovoljenje)

F-67075 Strasbourg Cedex

FRANCE (FRANCUSKA)

Fax +33(0)3.88.41.27.93

Email: dgl_execution_just_satisfaction@coe.int

Informacije u vezi s pitanjima isplate dostupne su na veb-sajtu *DEJ* na nekoliko jezika u odeljku *Payment Information* („Informacije o isplatama”).

Ne postoje utvrđeni rokovi, niti drugi propisi u vezi s pritužbama oštećenih stranaka, niti u vezi s kakvim drugim zapažanjima u pogledu individualnih mera.

2.1.2. Obaveštenja koja dostavljaju nevladine organizacije saglasno Pravilu 9.2

Nevladine organizacije mogu dostaviti obaveštenja u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na izvršenje presude ESLJP. Formulacija sadržana u poslovničkom Pravilu 9.2 u pogledu sadržaja obaveštenja šira je od one sadržane u Pravilu 9.1. Stoga nevladine organizacije mogu dostaviti obaveštenja ili dopise „u vezi s pitanjima koja se odnose na izvršenje presuda” ili „u vezi sa izvršenjem uslova prijateljskih poravnanja”.

Prema tome, dopisi nevladinih organizacija mogu se odnositi kako na individualne, tako i na opšte mere i mogu biti dostavljeni u svakom trenutku u vezi s bilo kojim slučajem koji je u postupku pred Komitetom ministara.

2.1.2.1. Sadržaj obaveštenja/dopisa

Sadržaj dopisa može se odnositi i na suštinu akcionog plana/izveštaja i na procesna pitanja.

Kada je reč o suštini sadržaja podneska, on treba da bude primeren obimu i sadržaju akcionog plana države (ili ažuriranih verzija akcionog plana):

- U pogledu individualnih mera treba se pozabaviti primerenošću individualnih mera koje su donete/predviđene, ukazujući na ona mesta gde te individualne mere zahtevaju da se prethodno donesu opšte mere i na način na koji to treba osmisliti, uz predočavanje najnovijih informacija o koracima koji su preduzeti u vezi sa individualnim merama;
- Treba preporučiti dodatne opšte mere onda kada su takve mere koje je država predložila nedovoljne (možda zbog toga što slučaj o kome je reč otvara sistemska ili strukturna pitanja povrede ljudskih prava koja nisu bila neposredno identifikovana u presudi i koja je država ignorisala);
- Treba predočiti dokaze koji mogu opravdati potrebu za takvim dodatnim merama;
- Treba osporiti sve informacije koje je dostavila država a za koje se smatra da situaciju predstavljaju u iskrivljenom svetlu ili da prenaglašavaju napredak koji je postignut u sprovođenju mera;
- Treba predočiti više opštih kontekstualnih podataka ako se, na primer, smatra da akcioni plan ne odražava u potpunosti ozbiljnost i težinu činilaca usled kojih je nastupila povreda prava (što se, na primer, može dogoditi onda kada država neku povredu prava tumači kao izolovanu pojavu, iako ta povreda u suštini predstavlja deo šireg obrasca negativnog ponašanja);
- Kada se pokaže da su opšte mere koje je država preduzela nedovoljne, treba predočiti dokaze kojima se to potkrepljuje.

Nevladine organizacije takođe mogu:

- da se pozovu na relevantne podatke iz izveštaja ekspertskih tela Saveta Evrope (npr. Komiteta za sprečavanje mučenja (*CPT*), Evropske komisije za efikasnost pravosuđa (*CEPEJ*), Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije (*ECRI*), komesara za ljudska prava, Monitoring Komiteta Parlamentarne skupštine) ili ekspertskih organa drugih nacionalnih i međunarodnih institucija, vodeći računa o tome da je *DEJ* obično već upoznat s tim izveštajima i da ih koristi;
- da preporučite tipove dokaza koje bi Komitet mogao zatražiti od država kako bi potkrepile podatke o napretku u primeni mera ili o efikasnosti sprovedenih mera.

Kada je reč o slučajevima koji su u postupku pojačanog nadzora, važno je ispitati poslednju odluku Komiteta ministara budući da ona može sugerisati šta je to što treba da bude u žiži pažnje dopisa nevladine organizacije ili ograničiti raspravu na predstojećem sastanku Komiteta ministara na jedan određeni aspekt celog slučaja.

*Nevladine organizacije treba da izbegnu iznošenje preporuka ili informacija koje prevazilaze okvir onoga što je potrebno za izvršenje presude.*³ U izvesnoj meri, pitanje koje korake zahteva izvršenje određene presude može biti otvoreno za debatu, posebno kada je reč o opštim merama. Kada iznose predloge u vezi s bilo kakvim širim koracima koje bi valjalo preduzeti (kao što je reforma nekog zakona ili sektorske politike, ili organizovanje obuke), nevladine organizacije bi u svojim podnescima trebalo da nastoje da pokažu da su takvi koraci zaista neophodni da bi se izvršila konkretna presuda o kojoj je reč.

³ Šira pitanja mogu biti pokrenuta u komunikaciji s drugim institucijama Saveta Evrope (npr. PSSE, Kancelarija Komesara za ljudska prava, *ECRI*, *CPT*).

Takođe bi bilo mudro da nevladine organizacije izbegnu da ton njihovih podnesaka bude isuviše „kampanjski” ili emotivan.

Kao što je već istaknuto, podnesci nevladinih organizacija imaju jednu od ključnih uloga u tom smislu da predstavljaju protivtežu isključivoj zavisnosti od informacija koje dostavlja država. To je potkrepljeno i jednim dodatnim mehanizmom: kao što je opisano dalje u tekstu (str. 15), država ima *pravo da odgovori* na informacije sadržane u podnescima NVO. Težina koja se pridaje informacijama koje predočava neka NVO bitno se povećava ako država nije u stanju da pobije navedene dokaze o greškama, propustima ili pogrešnim predstavljajima, ili ako nije u stanju da opravda to što je isključila neku opštu meru koju je ta NVO preporučila. Prema tome, kada neka NVO dokaže da su podaci koje je država predočila nepouzdana, onda se pojačava postupak nadzora za taj konkretan slučaj, država o kojoj je reč može biti ubeđena da celokupan postupak izvršenja presude shvati znatno ozbiljnije i da u budućnosti posveti veću pažnju zalaganjima NVO. Isto tako, taj mehanizam prava na odgovor prebacuje konkretnu odgovornost na nevladine organizacije koje su dužne da se postaraju da činjenice koje predočavaju budu potpuno tačne.

Kada je reč o procesnim pitanjima, nevladine organizacije mogu:

- Da pozovu da se brzo i detaljno ispita slučaj
U okolnostima u kojima razvoj događaja nalaže da se hitno ispita slučaj.
- Da zahtevaju da države predoče akcioni plan/izveštaje kada plan/izveštaji kasne
Od država se zahteva da akcione planove/izveštaje predoče najkasnije u roku od šest meseci po nastupanju pravosnažnosti presude.
- Da pozovu na promenu, tj. da se sa postupka standardnog nadzora pređe na postupak pojačanog nadzora
Takav poziv može biti obrazložen činjenicom da država kontinuirano ne predočava akcioni plan, da se država i DEJ ne slažu u pogledu sadržaja akcionog plana/izveštaja i da se mnogo kasni u sprovođenju utvrđenih i najavljenih mera.⁴
- Poziv da se o datom slučaju vodi rasprava na redovnom tromesečnom sastanku posvećenom ljudskim pravima
Kao što je gore već pomenuto, na sastancima Komiteta ministara koji su posvećeni ljudskim pravima raspravlja se samo o nekim slučajevima koji se nalaze režimu pojačanog nadzora.⁵ Nvladine organizacije koje smatraju da Komitet ministara treba da posveti veću pažnju nekom određenom slučaju treba da iznesu jasne, ubedljive argumente kojima će objasniti zašto će takva pažnja biti od koristi za postupak izvršenja presuda.
- Poziv za donošenje privremene rezolucije Komiteta ministara
Komitet ministara može, shodno članu 16. Poslovničkih pravila, da donese privremene rezolucije kao sredstvo kojim će, na primer, izraziti zabrinutost ili izneti preporuke u vezi sa izvršenjem, ili kojim će izvršiti pojačan pritisak na državu ne bi li ona dostavila informacije o ostvarenom napretku. Taj procesni

⁴ Komitet ministara, *Nadzor nad izvršenjem presuda i odluka Evropskog suda za ljudska prava: sprovođenje Akcionog plana iz Interlakena – Modaliteti za sistem dvojakog nadzora*, CM/Inf/DH(2010)37, str. 6.

⁵ *Ibidem*, str. 6. *Zahtev za raspravu može podneti država ili Sekretarijat. „Iz duha novog sistema dvojakog nadzora sledi da pitanja koja se predlažu za raspravu treba da budu tesno povezana s napretkom u postupku izvršenja i s potrebom da se zatraže smernice i/ili podrška Komiteta ministara.”*

instrument ima veću težinu od odluka koje se rutinski donose na sastancima Komiteta ministara koji su posvećeni ljudskim pravima.

- Poziv da se Komitet ministara obrati Evropskom sudu za ljudska prava radi donošenja odluke povodom pitanja tumačenja presude
Shodno članu 46. stav 3. EKLJP, ako Komitet ministara smatra da praćenje izvršenja pravosnažne presude remeti neki problem u vezi s tumačenjem presude, on se može obratiti Sudu radi donošenja odluke povodom pitanja tumačenja. NVO treba da predoče dokaze da problem tumačenja ometa valjano izvršenje presude. Za taj mehanizam potrebna je dvotrećinska većina glasova predstavnika koji sede u Komitetu ministara pa stoga postoji velika verovatnoća da će se tom mehanizmu veoma retko pribegavati.
- Poziv na pokretanje postupka zbog neizvršenja presude (*infringement proceedings*) u izuzetnim okolnostima
Saglasno članu 46. stav 4. EKLJP, ako Komitet ministara smatra da neka visoka strana ugovornica odbija da se povinuje pravosnažnoj presudi, on može da se obrati sudu s pitanjem da li je ta visoka strana ugovornica propustila da izvrši svoju obavezu. Taj mehanizam je uveden 2010. godine (kada je stupio na snagu Protokol br. 14. uz EKLJP) kao novi instrument za olakšavanje izvršenja presuda (iako Sud nema na raspolaganju mogućnost da izrekne „kaznu u takvom slučaju”). Za taj mehanizam potrebna je dvotrećinska većina glasova predstavnika koji sede u Komitetu ministara pa stoga postoji velika verovatnoća da će se tom mehanizmu pribegavati samo izuzetno.

U decembru 2017. godine, prvi put primenivši postupak zbog neizvršenja presude, Komitet ministara se obratio Evropskom sudu za ljudska prava vraćajući mu presudu u slučaju [Ilgar Mamadov protiv Azerbejdžana \(Mammadov\)](#). Kako pokazuje iskustvo u slučaju *Mamadov*, Komitet ministara samo u sasvim izuzetnim prilikama pribegava tom mehanizmu, onda kada dođe do teške povrede osnovnih vrednosti, kao što je pravo na slobodu. Međutim, velika je verovatnoća da će za to biti potrebno dugotrajno i kontinuirano zalaganje i naponi nevladinih organizacija. Nevladine organizacije koje su spremne da pribegnu toj opciji stoga treba da nastoje da predoče čvrste dokaze da država nije ispunila svoju obavezu da izvrši presudu (za razliku od, na primer, situacije u kojoj je postupak izvršenja u toku ili kasni).

2.1.2.2. Struktura pismenih podnesaka

Podnesci ili dopisi nevladine organizacije obično su odgovor na akcioni plan ili izveštaj države. Takav dopis treba da ima sledeću standardnu strukturu:

- Opis slučaja ili grupe slučajeva;
- Individualne mere;
- Opšte mere;
- Zaključci.

Dopisi NVO u većini slučajeva treba da slede tu standardnu strukturu (i, gde god je to moguće, dodatne strukturne podele kojih se država pridržavala u svom akcionom planu/izveštaju) kako bi Komitet ministara mogao lakše da dovede u vezu argumente koje je predočila NVO sa argumentima koje je navela država. Ti argumenti treba da budu formulisani na najkoncizniji mogući način – preporučuje se dužina dopisa

od ukupno pet strana. Podrobnije informacije mogu biti uvrštene u priloge uz osnovni dopis.

Opis slučaja treba da sadrži kratko ukazivanje na temu slučaja/slučajeva, sažetak relevantnih činjenica i kratak opis povrede (povreda) koje je ESLJP utvrdio. Taj opis treba da bude kratak i usredsređen na one elemente presude koji su relevantni za određivanje individualnih i opštih mera neophodnih za izvršenje presude. Dobro polazište je opis slučaja koji je objavljen u [bazi podataka HUDOC-EXEC](#).

Dopis nevladinih organizacija takođe treba da sadrži sledeće:

- Uvodni stav u kome se ukratko opisuje dotična NVO, ključne oblasti na koje je ona usredsređena, ekspertiza koju poseduje i relevantnost iskustva koje je stekla za predmetno pitanje u datom slučaju;
- Kratak uvodni tekst od nekoliko rečenica u kojima se sažimaju ključni ciljevi samog dopisa;
- Gde je to relevantno, jasan spisak preporuka upućenih Komitetu ministara. Te preporuke treba da budu u najvećoj mogućoj meri realne i mora biti naznačeno šta je to što, shodno dopisu, Komitet ministara treba da odlučno zahteva da uradi tužena država.

Korisno je da se kopija dopisa NVO prosledi i drugim zainteresovanim institucionalnim akterima, kao što su Komitet za pravna pitanja i ljudska prava PSSE i komesar za ljudska prava SE. Kopije se takođe mogu dostaviti i visokom komesaru UN za ljudska prava, relevantnim izveštiojcima UN (npr. onima koji su zaduženi za izveštavanje o mučenju ili rasizmu), kao i drugima, kao što je visoki komesar OEBS za nacionalne manjine.

2.1.2.3. Rokovi za uključivanje NVO

Presudno je važno da nevladine organizacije budu upoznate s rokovima u postupku i da redovno, na [veb-sajtu DEJ](#) prate razvoj događaja u vezi sa slučajem (slučajevima) za koje su zainteresovane kako bi mogle delotvorno da se uključe u postupak izvršenja presude.

Rokovi u postupku izvršenja presude mogu se rezimirati na sledeći način:

- Po nastupanju pravnosnažnosti presude, ESLJP upućuje slučaj Komitetu ministara radi nadzora;
- U roku od dva do tri meseca po nastupanju pravnosnažnosti, *DEJ* odlučuje da li je slučaj vodeći (precedentni) ili repetitivni (onaj koji se ponavlja);
- Ako je reč o precedentnom slučaju, na sledećem tromesečnom sastanku Komiteta ministara posvećenom ljudskim pravima donosi se odluka o tome da li će slučaj biti nadziran po standardnoj ili pojačanoj proceduri nadzora. Ako je reč o repetitivnom slučaju, on automatski ulazi u postupak koji se primenjuje na precedentni slučaj uz koji je taj repetitivni slučaj svrstan.
- Što je pre moguće, a svakako ne kasnije od šest meseci po nastupanju pravnosnažnosti presude, država mora da predoči akcioni plan ili (ako smatra da nije potreban akcioni plan) akcioni izveštaj.
- Nakon što država podnese akcioni plan, *DEJ* donosi prethodnu procenu predviđenih mera i predloženih rokova i stupa u kontakt s nacionalnim vlastima kako bi dobio dodatne informacije i, ako je to potrebno, dodatna razjašnjenja.
- Potom se podnose dodatni akcioni planovi, ako je to potrebno, sve dok na kraju država ne zaključi da je došla u položaj da može da predoči svoj akcioni izveštaj i pozove Komitet ministara da zaključi postupak nadzora.

- *DEJ* donosi konačnu procenu akcionog izveštaja najkasnije u roku od šest meseci po njegovom podnošenju. Ako je *DEJ* saglasan da su primenjene mere primerene i dovoljne, on predlaže Komitetu ministara da donese konačnu rezoluciju kojom zaključuje svoje ispitivanje datog slučaja.

Gore navedeno ukazuje na sledeće korake koje treba da preduzme neka NVO koja želi da se uključi u postupak:

Neposredno nakon izricanja presude

- Treba započeti razvoj predloga za individualne i opšte mere i prikupljanje dokaza o kontinuiranim sličnim ogrešenjima o pravo;
- Treba redovno pregledati [bazu podataka HUDOC-EXEC](#) sve dok *DEJ* ne objavi podatak o tome da li je slučaj o kome je reč kategorizovan kao precedentni ili kao repetitivni.

Ako je slučaj kategorizovan kao „precedentni”,

- Treba stupiti u kontakt s nadležnim vladinim zvaničnicima radi iznošenja predloga o razvoju akcionog plana;
- Nakon objavljivanja akcionog plana, ukoliko se to smatra neophodnim, treba, po osnovu poslovnčkog Pravila 9. stav 2, dostaviti dopis u kome će biti iznete nedoumice ili zabrinutosti.

Ako je slučaj kategorizovan kao „repetitivni”:

- Treba, saglasno poslovnčkom Pravilu 9. stav 2, dostaviti Komitetu ministara dopis o poslednjem vladinom akcionom planu u vezi s precedentnim slučajem u toj grupi i skrenuti mu pažnju na pitanja u vezi sa individualnim merama za repetitivni slučaj.

Nakon toga, prema potrebi, treba dostavljati pismene podneske u kojima će biti reči o:

- događajima u vezi s kojima se treba obratiti Komitetu ministara;
- ažuriranim akcionim planovima;
- akcionom izveštaju.

Nakon što se objavi prvi akcioni plan, koraci koje treba dalje preduzeti za praćenje izvršenja presude razlikovaće se zavisno od toga da li je reč o postupku standardnog ili pojačanog nadzora.

Slučajevi u režimu pojačanog nadzora

Postupak pripreme sastanaka Komiteta ministara posvećenih ljudskim pravima odvija se na sledeći način:

- Privremeni spisak predmeta koji treba da budu razmotreni na narednom sastanku Komiteta ministara posvećenom ljudskim pravima objavljuje se neposredno po završetku prethodnog sastanka Komiteta ministara posvećenog ljudskim pravima.
- Oko dva meseca pre sastanka *DEJ* počinje pripremu „napomena u vezi s dnevnim redom” za slučajeve čije je razmatranje predviđeno dnevnim redom narednog sastanka. U tim napomenama sadržani su sažeci slučajeva i ukazano je na sva pitanja koja iz njih eventualno proističu, uz nacrt odluka Komiteta ministara predloženih za svaki pojedinačni slučaj. Oni se nalaze u materiju koji se deli učesnicima sastanka dve nedelje pre njegovog održavanja i veoma su važni kao izvor informacija za članove Komiteta ministara.
- Države obično pre sastanka dostavljaju akcioni plan/izveštaj. Vreme u kome se ti dokumenti dostavljaju

- razlikuje se od slučaja do slučaja, ali je uobičajeno da se dostave oko šest nedelja pre početka sastanka.
- Dve nedelje pre početka sastanka dnevni red se zaključuje, a „napomene u vezi s dnevnim redom” prosleđuju se članovima Komiteta ministara.

Treba napomenuti da nije uobičajeno da se bilo koji slučaj uzme u razmatranje češće od jednom u 12 meseci; isto tako, kada je reč o slučajevima za koje se postupak odvija prema pojačanom režimu nadzora, u odlukama Komiteta ministara ponekad se ukazuje na to na kom će sastanku Komiteta ministara posvećenom ljudskim pravima dotični slučaj biti preispitan.

Iz svega gore navedenog jasno je da dopis NVO, kako bi imao najveći mogući uticaj, treba da bude podnet blagovremeno kako bi mogao da bude pomenut u „napomenama u vezi sa dnevnim redom”. To omogućuje *DEJ* da uzme u obzir taj dopis kada analizira stanje u vezi s datim slučajem, pa se na taj način obezbeđuje da se na informacije NVO skrene pažnja članovima Komiteta ministara u meri u kojoj *DEJ* te informacije smatra relevantnima. Zato bi taj dopis trebalo poslati blagovremeno, pre no što se pristupi završnoj fazi utvrđivanja dnevnog reda. **DEJ preporučuje da dopis bude poslat šest nedelja pre sastanka**, a najkasnije četiri nedelje pre sastanka.⁶ U nekim okolnostima može biti od koristi da dopis NVO bude upućen neposredno nadležnom vladinom telu.

Pitanje vremena slanja dopisa često dovodi do toga da se nevladine organizacije suoče sa izvesnom dilemom, jer obično žele da odgovore na akcioni plan/izveštaj države, a nije moguće pouzdano znati kada će taj plan/izveštaj biti objavljen usled čega je ponekad teško uputiti dopis u roku koji preporučuje *DEJ*.

Jedno od mogućih rešenja jeste da nevladine organizacije upute dva dopisa: prvi dopis četiri do šest nedelja pre održavanja sastanka u kome će bliže objasniti na koje to nove događaje ili svoje komentare žele da skrenu pažnju Komitetu ministara, i naredni, drugi dopis, što je pre moguće nakon što država objavi akcioni plan, s tim da u tom drugom dopisu NVO iznese svoje nedoumice i zabrinutost izazvane akcionim planom.

O dopisima koji stižu iz nevladinih organizacija smesta se obaveštava tužena država. **Tuženoj državi ostavlja se rok od pet radnih dana da na takav dopis odgovori.** Kada ona uputi odgovor, Komitet ministara se obaveštava i o dopisu NVO i o odgovoru države i ti tekstovi se objavljuju na veb-sajtu Komiteta ministara i baze podataka HUDOC-EXEC.

Ako država članica u roku od pet radnih dana ne odgovori, taj dopis se prosleđuje Komitetu ministara, ali se on u tom trenutku ne objavljuje. Umesto toga, dopis se objavljuje deset radnih dana nakon što je država o njemu obaveštena, a uz to se objavljuje i svaki odgovor dobijen u tom vremenskom roku. Odgovor države članice koji stigne po isteku roka od tih deset radnih dana prosleđuje se i objavljuje zasebno kada bude primljen.

Navedeni rokovi znače da svaki pismeni podnesak NVO koji je namenjen određenom sastanku Komiteta ministara posvećenom ljudskim pravima treba dostaviti najmanje deset radnih dana pre početka tog sastanka (pet radnih dana za odgovor države članice i pet radnih dana tokom kojih članovi Komiteta ministara treba da razmotre dopis o kome je reč). Ti rokovi takođe omogućuju da dopis o kome je reč bude objavljen pre početka sastanka. Međutim, ako se dopis uputi u toj kasnoj fazi, neće moći da budu iskorišćene

⁶ Ista pravila važe i kada je reč o slučajevima koji su rešeni prijateljskim poravnanjem.

prednosti koje bi se stekle da je bio uvršten u „napomene o dnevnom redu” za taj sastanak.

Slučajevi čiji se nadzor odvija u standardnom režimu

Za slučajeve po standardnoj proceduri ne postoje rokovi, a sam nadzor se odvija iza scene između *DEJ* i države. S vremena na vreme *DEJ* objavljuje ažuriranu verziju događaja na stranici rezervisanom za „status izvršenja presude” na [veb-sajtu HUDOC-EXEC](#). Nevladine organizacije treba redovno da prate te slučajeve kako bi identifikovale trenutno stanje i odgovorile na akcione planove/izveštaje.

Akcioni izveštaji

Kao što je već napomenuto, kada država dostavi akcioni izveštaj, ona predlaže da se zaključi postupak nadzora nad izvršenjem presude. Nevladine organizacije treba pomno da prate sve one slučajeve za koje smatraju da presude koje su u njima izrečene nisu u celosti izvršene, treba redovno (npr. jednom mesečno) da kontrolišu da li je na [veb-sajtu HUDOC-EXEC](#) da objavljen akcioni plan/izveštaj, a onda kada država podnese akcioni izveštaj, treba hitno da dostave svoj dopis u kome će navesti razloge zbog kojih bi bilo preuranjeno zaključiti postupak nadzora.

Procena uticaja pismenih podnesaka NVO na postupak izvršenja presude

Nakon što dostave dopis, nevladine organizacije mogu na stranici rezervisanom za „status izvršenja presude” na [veb-sajtu HUDOC-EXEC](#) da ustanove da li su se ijedno njihovo zapažanje ili izneta zabrinutost odrazili na informacije koje su objavljene, odnosno da li su se, ako je reč o slučaju koji se nadzire po pojačanoj proceduri, neko njihovo zapažanje ili zabrinutost odrazili na odluku koju je Komitet ministara doneo na relevantnom sastanku posvećenom ljudskim pravima. Korisne povratne informacije mogu se dobiti i na osnovu podataka o snazi odgovora države na dopis NVO, posebno onda kada država nije u stanju da ospori valjanost preporuka ili tačnost predočenih informacija.

2.2. Ostali putevi za zalaganje u Strazburu

Pored izrade pismenih podnesaka ili dopisa saglasno članu 9. poslovnčkih pravila Komiteta ministara, nevladine organizacije mogu neposredno komunicirati sa stalnim predstavništvima Komiteta ministara. To omogućuje nevladinim organizacijama da iznesu svoje stavove državama čiju podršku uživaju, što omogućuje da te države bolje shvate zabrinutost NVO i povećava verovatnoću da će one aktivno podržati te predloge NVO. **EIN je u položaju da može pomoći nevladinim organizacijama tako što će im pružiti platformu za takvu interakciju**, bilo tako što će organizovati sastanak ili neformalnu prezentaciju u Strazburu ili tako što će obezbediti bliže podatke o tome kako stupiti u kontakt s relevantnim zvaničnicima u Strazburu.

• Prezentacije (brifinzi) nevladinih organizacija namenjene Komitetu ministara

Otpriblike dve nedelje pre održavanja redovnih tromesečnih sastanaka Komiteta ministara posvećenih ljudskim pravima *EIN* organizuje neformalne prezentacije za članove Komiteta ministara kako bi oni tu stekli uvid u način na koji organizacije civilnog društva sagledavaju neke od slučajeva koji će biti razmatrani.

Tim sastancima obično prisustvuju predstavnici 20–25 stalnih predstavništava i na njima se može prezentovati od tri do pet slučajeva. Ti skupovi pružaju jedinstvenu mogućnost da zaposleni u stalnim predstavništvima čuju neposredno od pripadnika NVO kakav je status u izvršenju presuda u pojedinim slučajevima, da dodatno izoštre vizuru Komiteta ministara kada je reč o tim slučajevima, a samim

nevladinim organizacijama omogućuju da se neposredno uključe u postupak koji se odvija u Strazburu.

Predstavnici NVO koji učestvuju na tim skupovima treba da nastoje da iznesu veoma jasnu analizu statusa u izvršenju presude i da daju od tri do pet praktičnih preporuka za poboljšanje opštih mera ili da ukažu na pitanja koja izazivaju zabrinutost u vezi s napretkom u izvršenju presude. **Na taj način se povećava verovatnoća da će stalni predstavnici uvrstiti informacije dobijene od NVO u svoje procene i da će potom te procene poslati u prestonice svojih matičnih zemalja kako bi im prenele dovoljno informacija neophodnih za proces odlučivanja.**

Podrobni podaci o svim slučajevima o kojima se razgovara na takvim prezentacionim skupovima mogu se naći na veb-sajtu EIN, pod zaglavljem „Brifinzi NVO“.

- **Bilateralni sastanci s Komitetom ministara, DEJ i drugim telima Saveta Evrope**

Kad se već nalaze u Strazburu, za nevladine organizacije je korisno da održe sastanke sa zaposlenima u DEJ koji su nadležni za slučaj (slučajeve) koje one podržavaju i za koje su posebno zainteresovane. Osoblje DEJ čine lica koja su stigla iz određenih zemalja i koja su zadužena za pojedine slučajeve i koja su, kao što bi se to moglo i očekivati, u potpunosti upućena u status izvršenja presuda u tim slučajevima. Ta lica održavaju redovne kontakte s nadležnim vladinim zvaničnicima i rado prihvataju ažurirane podatke od NVO.

Nevladine organizacije takođe mogu da se sastanu s **predstavnicima delegacija Komiteta ministara** koje su voljne da se založe za celovitu i delotvornu implementaciju presuda ESLJP.

Kancelarija komesara za ljudska prava sve je aktivnije uključena u problematiku izvršenja presuda i može se pozabaviti tim pitanjima u okviru različitih platformi, kao što su posete pojedinim zemljama članicama, izveštaji koje podnosi i druge publikacije koje objavljuje.

Komiteo PSSE za pravna pitanja i ljudska prava, kao i izvestilac PSSE za izvršenje presuda ESLJP svakih nekoliko godina objavljuju izveštaje o izvršenju presuda ESLJP i često se pritom oslanjaju na podatke koje dobijaju od civilnog društva. U tim izveštajima postoji tendencija da se usredsređuju na one slučajeve u kojima se otvaraju važna pitanja implementacije, kao i na presude koje se tiču posebno teških ogrešenja o prava utvrđena Konvencijom. Komiteo takođe organizuje slušanja i posete zemljama članicama razmatrajući u tim posetama pitanja implementacije presuda. EIN može pomoći nevladinim organizacijama tako što će im dati neophodne podatke za stupanje u kontakt i upoznati ih sa zaposlenima u Sekretarijatu PSSE. Svi izveštaji PSSE o implementaciji mogu se naći dalje u tekstu na „Spisku dokumenta“.

Delegati PSSE imaju pravo da se pismeno obrate Komitetu ministara s pitanjima o stvarima iz njegove nadležnosti.⁷ To im omogućava da se dodatno zalažu za određena pitanja. Kad god je to moguće, Komiteo ministara dostavlja odgovor u roku od tri meseca. Odgovori podležu jednoglasnom odlučivanju u Komitetu ministara⁸ pa usled toga mogu biti prilično šturi. Međutim, pitanja koja se postavljaju u pismenoj formi još uvek mogu imati izvesnu vrednost kao sredstva pomoću kojih se skreće pažnja članova Komiteta

⁷ Parlamentarna skupština, *Poslovnik Parlamentarne skupštine*, poslovničko Pravilo 61. – Pitanja Komitetu ministara.

⁸ Komiteo ministara, *Procedure i metodi rada*, ix. Odnosi sa ostalim telima Saveta Evrope, državama, međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama, 1.5.1 Pitanja koja se u pismenoj formi upućuju Komitetu ministara.

ministara na probleme izvršenja u nekom konkretnom slučaju.⁹

3. Kako EIN može da pomogne

EIN radi sa svojim [članovima i partnerima](#) – advokatima, organizacijama civilnog društva i zajednicama – iz celog regiona Saveta Evrope kako bi se svi zalagali za celovito i blagovremeno izvršenje presuda ESLJP. *EIN*, čije je sedište u Strazburu, deluje kao čvorište koje okuplja evropske organizacije civilnog društva i olakšava im da se uključe u komunikaciju sa strukturama Saveta Evrope.

Između ostalih svojih aktivnosti, *EIN* organizuje redovne brifinge nevladinih organizacija za Komitet ministara ([vidi: Prezentacije NVO \(brifinzi\) namenjene Komitetu ministara, na str. 16](#)), budući da Komitet ministara nadzire izvršenje presuda u oblasti ljudskih prava. Ti brifinzi, koji se obično održavaju kratko vreme pre redovnih tromesečnih sastanaka posvećenih ljudskim pravima, obično se održavaju da bi organizacije civilnog društva koje su upoznate sa stanjem na terenu predočile Komitetu ministara najnovije informacije o napretku ostvarenom u pojedinim slučajevima. Informacije i dokumenti s tih brifinga objavljuju se [ovde](#).

EIN takođe može biti u prilici da pomogne nevladinim organizacijama u pogledu zakazivanja bilateralnih sastanaka s Komitetom ministara, Odeljenjem za izvršenje presuda i drugim telima Saveta Evrope ([vidi: Bilateralni sastanci sa Komitetom ministara, DEJ i drugim telima Saveta Evrope, na str. 17](#)).

⁹ Za spisak delegata u PSSE vidi: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/AssemblyList/MP-Alpha-EN.asp>.

4. Vodič kroz instrumente za implementaciju namenjen nevladinim organizacijama

Dostupan i na veb-sajtu EIN pod zaglavljem Resources („Resursi“)

Dokumenti Komiteta ministara

1. [Baza podataka HUDOC EXEC](#) o izvršenju svih presuda ESLJP
2. [Godišnji izveštaj Komiteta ministara](#) o nadzoru nad izvršenjem presuda i odluka ESLJP
3. [Poslovník Komiteta ministara](#) o nadzoru nad izvršenjem presuda i o uslovima prijateljskih poravnanja, usvojen 10. maja 2006. i izmenjen i dopunjen 18. januara 2017.
4. [iVodič Komiteta ministara](#) kroz postupke i metode rada
5. [Činjenice o zemljama članicama](#) u pogledu izvršenja presuda ESLJP
6. Preporuke Komiteta ministara
 - [O efikasnim domaćim kapacitetima za brzo izvršenje presuda \(Rec\(2008\)2](#), 6. februar 2008)
 - [Poboljšanje unutrašnjih pravnih lekova \(Rec\(2004\)6](#), 12. maj 2004)
 - [Preispitivanje ili ponovno otvaranje određenih slučajeva na domaćem nivou nakon što je izrečena presuda Evropskog suda za ljudska prava \(R \(2000\) 2](#), 19. januar 2000)
7. [Briselska deklaracija](#) o „Sprovođenju Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava, kao našoj zajedničkoj odgovornosti“ od 27. marta 2015.
8. Informativni dokument Komiteta ministara „[Nadzor nad izvršenjem presuda i odluka Evropskog suda za ljudska prava: Sprovođenje Akcionog plana iz Interlakena – Modaliteti za sistem dvojakog nadzora](#)“, KM/Inf/DH(2010)37
9. FCM informativni dokument „[Nadzor nad isplatom novčanih iznosa dosuđenih na ime pravičnog zadovoljenja: pregled aktuelne prakse Komiteta ministara](#)“, KM/Inf/ DH(2008)7, 15. januar 2009.
10. [Deklaracija iz Kopenhagena](#) o reformi Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava od 13. aprila 2018.

Izveštaji izvestilaca PSSE o izvršenju presuda

11. [Deveti izveštaj o izvršenju presuda](#) Evropskog suda za ljudska prava, autor izveštaja g. Pierre-Yves Le Borgn, 2017.
12. [Osmi izveštaj](#) o izvršenju presuda Evropskog suda za ljudska prava, autor izveštaja g. Klaas de Vries, 2015.
13. [Izveštaj](#) o izvršenju presuda Evropskog suda za ljudska prava, autor izveštaja g. Christos Pourgourides, 2010.

Pregled PSSE o izvršenju presuda koji je pripremio Komitet PSSE za pravna pitanja i ljudska prava

14. [Uticao Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava na visoke strane ugovornice: odabrani primeri](#), 8. januar 2016.

Rezolucije i preporuke PSSE u vezi sa izvršenjem presuda

15. [Rezolucija 2178](#) (2017)
16. [Preporuka 2110](#) (2017)
17. [Preporuka 2079](#) (2015)
18. [Rezolucija 2075](#) (2015)
19. [Preporuka 1955](#) (2011)
20. [Rezolucija 1823](#) (2011)
21. [Rezolucija 1787](#) (2011)
22. [Rezolucija 1516](#) (2006)
23. [Rezolucija 1226](#) (2000)

Komesar za ljudska prava

24. [„Neizvršenje presuda Suda: naša zajednička odgovornost”](#), autor Nils Muiznieks (avgust 2016)

Venecijanska komisija

25. [Komentari o preporuci PSSE br. 2110](#) (2017) o izvršenju presuda Evropskog suda za ljudska prava

5. Prilozi

5.1. Prilog 1 – Pojmovnik¹⁰

Akcioni plan – Dokument u kome su utvrđene mere koje je preduzela i/ili predvidela tužena država kako bi izvršila presudu Evropskog suda za ljudska prava, zajedno sa indikativnim rokovima.

Akcioni izveštaj – Izveštaj koji je tužena država dostavila Komitetu ministara navodeći u njemu sve mere preduzete radi izvršenja presude Evropskog suda za ljudska prava i/ili razloge zbog kojih nisu potrebne dodatne mere.

„Presuda po članu 46. ” (presuda u kojoj se ukazuje na relevantnost izvršenja) – Presuda kojom Sud nastoji da pruži pomoć tuženoj državi u identifikovanju izvora utvrđenih povreda prava i vrste individualnih i/ili opštih mera koje bi mogle biti preduzete u odgovor na presudu.

Slučaj – generički izraz koji se odnosi na presudu (ili odluku) Evropskog suda.

Slučaj koji čeka kategorizaciju – Slučaj o čijoj kategorizaciji – da li će biti nadziran po standardnoj proceduri ili po proceduri pojačanog nadzora – tek treba da odluči Komitet ministara.

CEPEJ – Evropska komisija za efikasnost pravosuđa.

Kategorizacija (klasifikacija) nekog slučaja – Odluka Komiteta ministara kojom se utvrđuje režim nadzora – da li je reč o standardnoj ili pojačanoj proceduri.

Zaključeni slučaj – Slučaj u kome je Komitet ministara doneo konačnu rezoluciju u kojoj je utvrdio da je ostvario svoje funkcije po osnovu članova 46. stav 2. i 39. stav 4. Konvencije te je time zaključeno njegovo ispitivanje tog slučaja.

KM – Komitet ministara Saveta Evrope.

Poslovnička pravila KM – Poslovnik Komiteta ministara o nadzoru nad izvršenjem presuda i uslova prijateljskih poravnanja, usvojen 10. maja 2006. i izmenjen i dopunjen 18. januara 2017. godine.

SE – Savet Evrope.

Rok za isplatu na ime pravičnog zadovoljenja – Kada Sud dosudi pravično zadovoljenje podnosiocu predstavke, on, po pravilu, određuje rok u kome tužena država mora isplatiti dosuđeni iznos; uobičajeno je da taj rok iznosi tri meseca od dana nastupanja pravnosnažnosti presude.

DEJ – Odeljenje za izvršenje presuda ESLJP.

¹⁰ Ovaj pojmovnik je zasnovan na dokumentu Nadzor nad izvršenjem presuda i odluka Evropskog suda za ljudska prava 2017, u Jednastom izveštaju Komiteta ministara, Savet Evrope, mart 2018, str. 53-56.

DH sastanak (meeting) – Sastanci Komiteta ministara koji su konkretno posvećeni nadzoru nad izvršenjem presuda i odluka Evropskog suda za ljudska prava. Ako se ukaže potreba, Komitet može i na redovnom sastanku preći na bliže ispitivanje statusa izvršenja presude izrečene u nekom slučaju.

EKLJP – Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava.

ECRI – Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije.

ESLJP – Evropski sud za ljudska prava.

Postupak ili procedura pojačanog nadzora – Postupak nadzora koji se primenjuje u slučajevima u kojima su potrebne hitne individualne mere ili u kojima se radi o pilot-presudama, presudama u slučajevima u kojima su otvoreni važni strukturni i/ili složeni problemi kako su ih identifikovali Sud i/ili Komitet ministara, kao i slučajevi formirani na osnovu međudržavnih predstavki. Cilj tog postupka jeste da omogući Komitetu ministara da bliže prati napredak u izvršenju izrečene presude i da olakša komunikaciju s nacionalnim vlastima u podršku izvršenju presude.

Pravnosnažna presuda – Presuda koja više ne može biti predmet zahteva za ustupanje Velikom veću Evropskog suda za ljudska prava. Tužena država je dužna da se povinuje, tj. da izvrši pravnosnažnu presudu pod nadzorom Komiteta ministara. Presuda veća (formacija od sedam sudija) postaje pravnosnažna odmah nakon što stranke izjave da neće zahtevati da se predmet iznese pred Veliko veće Suda ili tri meseca posle donošenja presude, kako bi se podnosiocu predstavke ili tuženoj državi omogućilo da zatraže iznošenje pred Veliko veće, ili onda kada kolegijum Velikog veća odbije zahtev za obraćanje Velikom veću. Kada presudu donosi odbor od tri sudije ili Veliko veće, ona odmah postaje pravnosnažna.

Zaključna rezolucija – Odluka Komiteta ministara kojom on odlučuje da zaključi nadzor nad izvršenjem presude, smatrajući da je tužena država usvojila sve mere koje su od nje tražene da usvoji kako bi sanirala povrede koje je utvrdio Sud.

Prijateljsko poravnanje – Sporazum između podnosioca predstavke i tužene države kojim se predstavka skida sa liste predmeta pred Sudom. Sud odobrava prijateljsko poravnanje ako utvrdi da za poštovanje ljudskih prava nije neophodno da predstavka ostane u postupku. Ta odluka Suda dostavlja se Komitetu ministara, koji nadgleda izvršenje odredaba prijateljskog poravnjanja predviđenih odlukom.

Opšte mere – Mere koje je potrebno preduzeti da bi se otklonili manje ili više važni strukturni problemi na koje je ukazano u presudi Suda kako se ne bi ponavljale povrede ljudskih prava slične onima koje je Sud u datom slučaju utvrdio ili koje treba preduzeti da se prestane s postojećim kršenjem prava. Donošenje opštih mera može podrazumevati promenu zakonodavstva, sudske prakse ili preduzimanje praktičnih mera, kao što je renoviranje zatvora ili povećanje broja zaposlenih itd. Obaveza da se obezbede delotvorni unutrašnji pravni lekovi predstavlja integralni deo opštih mera (vidi, pre svega, Preporuku Komiteta ministara (2004)6). Slučajevi u kojima se ispolje strukturni problemi velike važnosti kategorizuju se među slučajeve koji se podvrgavaju režimu pojačanog nadzora.

Grupa slučajeva – Kada se nekoliko slučajeva koji su pod nadzorom Komiteta ministara odnosi na istu povredu prava ili kada su povezani sa istim strukturnim ili sistemskim problemom u tuženoj državi, Komitet ministara može da odluči da od tih slučajeva formira grupu i nadzire ih sve zajedno. Grupa slučajeva obično nosi ime po prvom precedentnom slučaju koji je dostavljen Komitetu radi praćenja izvršenja presude. Ako

se smatra da je to primereno, Komitet može drugačije grupisati slučajeve, pre svega kako bi omogućio da se zakluče neki slučajevi iz te grupe koji se odnose na specifičan strukturni problem koji je rešen (delimično zaključenje).

Individualne mere – Mere koje vlasti tužene države moraju da preduzmu kako bi, u najvećoj mogućoj meri, otklonile posledice povreda prava po podnosiocu predstavke – *restitutio in integrum*. Individualne mere obuhvataju, na primer, ponovno otvaranje nepravilnog krivičnog postupka ili brisanje podataka koji su prikupljeni kršenjem prava na poštovanje privatnog života itd.

Privremena rezolucija – Oblik odluke koju donosi Komitet ministara radi prevazilaženja složenijih situacija koje zahtevaju posebnu pažnju.

Izolovani slučaj – Slučaj u kome su, kako izgleda, utvrđene povrede prava tesno povezane sa specifičnim okolnostima, pa se usled toga ne zahteva da se preduzimaju bilo kakve opšte mere.

Pravično zadovoljenje – Kada Sud zaključi, saglasno članu 41. Konvencije, da unutrašnje pravo visoke strane ugovornice o kojoj je reč omogućava samo delimičnu odštetu, odnosno saniranje posledica te povrede Konvencije po podnosioca predstavke, on može da dosudi pravično zadovoljenje oštećenoj stranci. Pravično zadovoljenje često se određuje u novčanom iznosu kojim se nadoknađuje materijalna i/ili moralna šteta, pored toga što se nadoknađuju sudski i ostali troškovi.

Precedentni (vodeći) slučaj – Slučaj koji je identifikovan kao slučaj u kome se otkrivaju novi strukturni i/ili sistemski problemi, bilo da to učini sam Sud neposredno u svojoj presudi ili da to učini Komitet ministara tokom nadzora nad izvršenjem te presude. Takav slučaj zahteva da se donesu nove opšte mere radi sprečavanja sličnih povreda prava u budućnosti. Precedentni slučajevi takođe mogu da obuhvate i izvesne izolovane slučajeve: izolovana priroda nekog novog slučaja često nije očigledna na samom početku, i, sve dok se ne potvrdi kakva je priroda tog slučaja, prema njemu se postupa kao prema vodećem, tj. precedentnom slučaju.

Delimično zaključenje – Zaključenje određenih slučajeva iz grupe u kojoj su otkriveni strukturni problemi kako bi se poboljšala vidljivost ostvarenog napretka, bilo kao rezultat donošenja odgovarajućih individualnih mera ili rešenja jednog od strukturnih problema karakterističnih za grupu.

Slučaj u postupku – Slučaj koji je trenutno u postupku nadzora Komiteta ministara nad izvršenjem presude ESLJP.

Pilot-presuda – Kada Sud identifikuje povredu prava proisteklu iz nekog strukturnog i/ili sistemskog problema usled koga su već upućene ili bi mogle biti upućene slične predstavke protiv tužene države, Sud može da odluči da primeni proceduru donošenja pilot-presude. U pilot-presudi Sud identifikuje prirodu ustanovljenog strukturnog ili sistemskog problema i daje smernice u vezi s merama za otklanjanje tog problema koje treba da preduzme tužena država. Za razliku od presude u kojoj se, saglasno članu 46. ukazuje samo na važnost izvršenja, u izreci pilot-presude može biti utvrđen rok za donošenje mera neophodnih za ispravljanje postojećeg stanja i može biti ukazano na konkretne mere koje valja preduzeti (često je tu reč o uspostavljanju delotvornih domaćih pravnih lekova). Saglasno načelu supsidijarnosti tužena država ima slobodu da utvrdi odgovarajuća sredstva i mere za otklanjanje ustanovljene povrede prava i za sprečavanje sličnih povreda prava.

Repetitivni slučaj – Slučaj koji se odnosi na neki strukturni i/ili opšti problem koji je već pokrenut pred

Komitetom ministara u kontekstu jednog ili nekoliko vodećih slučajeva; repetitivni slučajevi, tj. slučajevi koji se ponavljaju, obično se grupišu s precedentnim slučajem.

Postupak standardnog nadzora – Postupak nadzora koji se primenjuje na sve slučajeve osim onih koji zbog svoje specifične prirode zahtevaju pojačan režim nadzora. Standardna procedura oslanja se na osnovno načelo po kome je tužena država ta koja je dužna da obezbedi delotvorno izvršenje presuda i odluka Suda. Stoga, u kontekstu navedenog postupka Komitet ministara ograničava svoju intervenciju na to da se obezbedi da budu predloženi adekvatni akcioni planovi/izveštaji i da proveri primerenost najavljenih i/ili preduzetih mera u odgovarajućem vremenu. Događaje koji se odvijaju u sklopu nadzora prema standardnoj proceduri pomno prati Odeljenje za izvršenje presuda (*DEJ*) koje Komitetu ministara prosleđuje dobijene informacije i dostavlja predloge za preduzimanje koraka ukoliko su događaji u postupku izvršenja presude takvi da zahtevaju konkretnu intervenciju Komiteta ministara.

Prebacivanje iz jednog režima nadzora u drugi – Komitet ministara može prebaciti slučaj iz režima standardnog nadzora u režim pojačanog nadzora (i obrnuto).

Jednostrana deklaracija – Deklaracija koju Sudu dostavlja tužena država priznajući povredu prava po Konvenciji i obavezujući se da će na adekvatan način otkloniti posledice povrede prava, uključujući posledice koje je pretrpeo sam podnosilac predstavke. Komitet ministara ne nadzire poštovanje obaveza preuzetih u jednostranoj deklaraciji. Ukoliko iskrse problem, podnosilac predstavke može zahtevati da njegova predstavka bude vraćena na spisak predstavki Suda.

Slučaj „WECL” (*well-established case-law of the Court*)– Slučaj koji je detaljno elaboriran u sudskoj praksi Suda – presuda o suštini spora koju donosi tročlani odbor sudija ako su pitanja koja su predmet spora već „podrobno elaborirana u sudskoj praksi Suda“ (član 28. stav 1b).

5.2. Prilog 2 – Napomena o bazi podataka *HUDOC-EXEC*

[Baza podataka HUDOC-EXEC](#) sadrži najnovije dostupne informacije (na engleskom i francuskom jeziku) o statusu izvršenja presuda ESLJP.

Slučajevi se mogu pretraživati prema različitim kriterijumima, uključujući ime i broj predstavke. Za svaki slučaj su ukratko navedeni osnovni podaci, a potom sledi odeljak o statusu izvršenja presude (što obuhvata kako opšte mere, tako i individualne mere). Slučajevi u kojima se pokreću ista ili slična pitanja grupisani su uz „precedentni slučaj”.

Takođe su dati linkovi za sve relevantne dopise i saopštenja države i NVO, kao i za sve odluke Komiteta ministara koje se odnose na taj slučaj.

EIN uživa podporu :

**OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS**

OAK
FOUNDATION

EIN Secretariat
contact@einnetwork.org

Poštanska adresa:
BP 80007, F- 67015 STRASBOURG

Adresa za posetioce:
2 allée René Cassin, F-67000 STRASBOURG

Prevod ovog dokumenta je pripremljen uz finansijsku pomoć zajedničkog programa Evropske Unije i Saveta Evrope "Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022". Stavovi izraženi u dokumentu ni na koji način ne izražavaju stavove Evropske unije ili Saveta Evrope.

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 47 država, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Zemlje članice Evropske unije su odlučile da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile stabilno okruženje, demokratiju i održivi razvoj zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija je posvećena deljenju svojih dostignuća i vrednosti sa zemljama i narodima van svojih granica.

www.europa.eu